Terugkoppeling voorlopige resultaten tussenrapport stresstest Vogel- en Habitatrichtlijnen

De Commissie heeft in september 2026 haar tussenrapportage met voorlopige bevindingen over de stresstest van de Vogel- en Habitatrichtlijnen (VHR) gedeeld. Deze voorlopige bevindingen zijn gebaseerd op de openbare consultatie over de stresstest, de beantwoording van de gerichte vragenlijsten door de EU-lidstaten en stakeholders (waaronder sectorpartijen en non-gouvernementele organisaties (NGO's)), evenals diepte-interviews met 10 lidstaten. De voorlopige bevindingen vatten de meest genoemde knelpunten en aangedragen oplossingsrichtingen in het proces van de stresstest samen. Ze vormen dus geen directe weerspiegeling van het standpunt van de Commissie of Nederland. Het eindrapport van de Commissie over de VHR-stresstest volgt eind 2026. Na publicatie van het eindrapport ontvangt de Kamer het rapport, samen met de appreciatie van het kabinet.

De voorlopige resultaten van de stresstest laten zien dat de VHR in grote lijnen doeltreffend zijn. Er bestaan echter knelpunten in de implementatie die op sommige vlakken leiden tot disproportionele administratieve lasten. Om deze knelpunten aan te pakken, stellen diverse lidstaten en stakeholders verschillende oplossingen voor:

1. Meer capaciteit, kennis en personeel.
2. Voldoende, stabiele en toegankelijke financiering.
3. Verdere digitalisering, betere uitwisseling van gegevens en digitale systemen voor vergunningen en rapportages.
4. Betere toegang tot betrouwbare en actuele ecologische gegevens.
5. Vroegtijdig rekening houden met natuur bij de planning van beleid en projecten.
6. Betere samenwerking tussen overheden, sectoren en bestuurslagen.
7. Duidelijkere praktische richtlijnen en meer eenduidige werkwijzen.
8. Eenvoudigere procedures voor terugkerende activiteiten en activiteiten met een laag risico, zonder de natuurbeschermingsdoelen af te zwakken.

De stresstest van de Commissie is hoofdzakelijk gericht op drie thema's. Hieronder worden de tijdens de consultatie door verschillende belanghebbenden gesignaleerde knelpunten en aangedragen oplossingsrichtingen nader toegelicht.

Thema 1: Toepassing van Artikel 6 Habitatrichtlijn (passende beoordeling)

De passende beoordeling volgens Artikel 6 van de Habitatrichtlijn is een essentieel instrument om schade aan Natura 2000-gebieden te voorkomen. Uit de stresstest blijkt dat dit instrument over het algemeen goed functioneert en door de meeste lidstaten wordt beschouwd als noodzakelijk en een effectieve waarborg voor de bescherming van kwetsbare ecosystemen. Tegelijkertijd geven 12 van de 24 lidstaten (waaronder Nederland) aan dat de implementatie van deze procedures disproportionele administratieve lasten met zich meebrengt, voornamelijk voor routinematige of

terugkerende activiteiten binnen sectoren zoals bosbouw, landbouw en infrastructuuronderhoud. Knelpunten ontstaan met name tijdens de voortoets en effectbeoordeling door het ontbreken van actuele en toegankelijke ecologische gegevens, inconsistente toepassing van screening tussen lidstaten onderling en binnen lidstaten zelf. Ook ontstaan er knelpunten door complexe samenloop met andere vergunningprocedures, zoals bij hernieuwbare-energieprojecten.

In de voorlopige bevindingen worden verschillende maatregelen genoemd die aan een efficiëntere implementatie zouden kunnen bijdragen, zoals digitalisering van digitale vergunning platforms, versterken van de administratieve capaciteit bij bevoegde instanties, evenals strategisch plannen om biodiversiteitsdoelen in een vroeg stadium mee te nemen in ruimtelijke ordening. Ook stellen respondenten (waaronder Nederland) voor om vereenvoudigde procedures in te voeren voor activiteiten met een lage impact waarbij gebruik kan worden gemaakt van gestandaardiseerde mitigerende maatregelen. Ook het beheer van Natura 2000-gebieden kent knelpunten. Hierbij gaat het vooral om onvoldoende financiering en menskracht voor beheer van gebieden. Aangedragen oplossingen van respondenten hiervoor zijn stabielere financiering, evenals het aanvullen van ontbrekende gebiedspecifieke instandhoudingsdoelstellingen en beheerplannen.

Thema 2: Beleidscoherentie, stakeholderparticipatie, financiering en governance

Een belangrijk aandachtspunt in de stresstest is de samenhang tussen de VHR en ander EU-beleid en wetgeving. Uit de consultaties komt naar voren dat vooral de samenloop met het energiebeleid tot knelpunten leidt, voornamelijk vanwege de complexiteit van vergunningprocedures voor hernieuwbare-energieprojecten. Ook de samenloop met landbouw-, visserij- en waterbeleid levert knelpunten op, zij het in mindere mate. Sectorpartijen wijzen op vertragingen door overlappende procedures en botsende beleidsdoelen, terwijl NGO's deze lasten niet als disproportioneel beschouwen. Andere oorzaken van vertraging waar respondenten op wijzen zijn gebrekkige afstemming tussen bestuurslagen, capaciteitstekorten, onvoldoende strategische planning en een gebrek aan actuele ecologische gegevens.

De aangedragen oplossingen omvatten betere afstemming tussen sectoren, milieudatabases die gegevens met elkaar kunnen uitwisselen en digitale vergunningssystemen. Uit de stresstest blijkt dat stakeholderparticipatie doorgaans niet tot disproportionele lasten leidt, al kunnen herhaalde consultatierondes wel voor vertraging zorgen. Ook stabielere en toegankelijkere financiering wordt als cruciaal gezien, met name voor het beheer, de monitoring en het herstel van Natura 2000-gebieden.

Thema 3: Soortbescherming, ontheffingen en aanpassing van de bijlagen

Uit de stresstest blijkt dat het beschermingsstelsel voor soorten over het algemeen goed functioneert. Het stelsel wordt door de meeste lidstaten beschouwd als een essentiële waarborg voor het behoud van kwetsbare soorten, daarbij geven 13 van de 24 lidstaten (waaronder Nederland) wel aan dat de implementatie disproportionele administratieve lasten met zich meebrengt.~~,~~ Knelpunten worden ervaren bij ontheffingen voor routinematige activiteiten, soorten met een gunstige staat van instandhouding die andere economische belangen schaden, juridische onzekerheid, gebrek aan ecologische gegevens en derogatierapportageverplichtingen.

Genoemde oplossingsrichtingen omvatten: een één-loket systeem, digitalisering van vergunningssystemen en standaardisatie van formats voor ontheffingsaanvragen, vereenvoudigde procedures voor laag-impactactiviteiten, en een populatiegerichte benadering voor soorten in gunstige staat van instandhouding. Ook vroegtijdige integratie van soortbescherming, inclusief mitigerende maatregelen in ruimtelijke planning en duidelijkere EU-richtlijnen, worden voorgesteld.

Er bestaan verschillende opvattingen over de aanpassing van de bijlagen van de VHR aan wetenschappelijke en technische vooruitgang. Negen lidstaten zien modernisering van de procedures voor het aanpassen van de bijlagen als een mogelijke oplossingsrichting, mits dit gebeurt op basis van transparante, wetenschappelijke criteria. NGO's zien in aanpassing van de bijlagen een risico op verzwakking van het beschermingsniveau en juridische onzekerheid. Sectororganisaties pleiten juist voor meer flexibiliteit.